

سارقسراما

1

ۇلتتار باسپاسى

سارقىراما

1

(اقساي قازاق اۆتونوميالى اۋداننىڭ خالىق اراسىنداى ادەبىي تۈنىدىلارى)

باس رەداكتورى: اپەتاي مۇقاراپ ۇلى

رەداكسىيالاغان: كەنجەبەك زارقىم ۇلى

جاۋاپتى رەداكتورى: بەك دوكەي ۇلى

اقساي قازاق اۆتونوميالى اۋدندىق ادەبىيەت — كوركەمونەرشلەر بىرلەستىگى قۇراستردى

ۇلتتار باسپاسى

主编:阿排太
责任编辑:别克
责任校对:扎克依拉

图书在版编目(CIP)数据

瀑布/阿排太编. —北京:民族出版社,2005.12
ISBN 7-105-07427-2

I.瀑… II.阿… III.哈萨克族—民间文学—作品综合集—中国—哈萨克语(中国少数民族语言)
IV.I277

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2005)第 147100 号

民族出版社出版发行

(北京市和平里北街 14 号 邮编 100013)

<http://www.e56.com.cn>

民族出版社微机照排 迪鑫印刷厂印刷

各地新华书店经销

2005 年 12 月第 1 版 2005 年 12 月北京第 1 次印刷

开本:850 毫米×1168 毫米 1/32 印张:9.375

印数:0001-1000 册 定价:25.00 元(上,下)

该书如有印装质量问题,请与本社发行部联系退换

(总编室电话:64212794 发行部电话:64211734)

جاۋاپتى رەداكتورى : بەك دوکەي ۇلى
جاۋاپتى كوررەكتورى : زاکیلا قاۋان قىزى
كومپيۇتەردە تەرگەن : سانامگۈل زاكىش قىزى

سارقىراما

(1)

ۇلتتار باسپاسى باستىردى ، تاراتادى
شىنخۇا كىتاپ دۇكەندەرىندە ساتىلدى
دېشىن باسپا زاۋودىدا باسلىدى
2005-جىلى جەلتوقسان ئېيىنىشى باسپاسى
2005-جىلى جەلتوقسان ، بېيجىڭ ، 1-باسلىقى
باغاسى : 25.00 يۋان (1- ، 2-كىتاپ)

مازمۇنى

- 1 ..... «سارقىراماغا» ارناۋ
گانسۇ اقساي قازاق اۆتونوميالى اۋداننىڭ جالپى جاعداينان
2 ..... شولۇ
17 ..... العى ءسوز

داستاندار

- 22 ..... تۈگەمس ارمان
40 ..... تىرىلگەننەن كەينىگى ازاپ
53 ..... الپ شابلان
67 ..... ۋمىر ەلەسى

اقساي قازاق حالىقتارى اراسىندا تارلعان دەرەكتى ائىگىمە

- 104 ..... قۇسايىننىڭ قامزاسى
106 ..... بىر ايەلدىڭ نايىمان كابدەنگە ايتقانى

اڭىز ، ەرتەڭى ، مىسال-تامسىلدەر

- 107 ..... سىنشى
 109 ..... باي مەن مولدا
 109 ..... موشاننىڭ اسى

قازاقتىڭ اۋىز ادەبىيەتىنە جاتاتىن
 تۈرلى ولەڭ-جرىلار

- 111 ..... باستاۋ ولەڭ
 116 ..... امان ولەڭ
 117 ..... اتا ولەڭ
 117 ..... مەكەن ولەڭ
 118 ..... كەڭەس ولەڭ
 120 ..... مىسال ولەڭ
 121 ..... ماحاببات ولەڭ
 123 ..... ازىل ولەڭ
 124 ..... تۈلكە ولەڭ
 126 ..... بالق ولەڭ
 130 ..... جاس ولەڭ
 131 ..... مەزگىل ولەڭ
 136 ..... شارىعات ولەڭ
 137 ..... جۈپتىر ولەڭ

- 138 ..... كورس ولەڭ
- 139 ..... ماقتاۋ ولەڭ
- 140 ..... ەگەر ولەڭ
- 141 ..... جۇمباق ولەڭ
- 145 ..... وتىرىك ولەڭ
- 149 ..... اياقتاۋ ولەڭ

جوقتاۋلار

- 151 ..... جوكەس ادۇباي ۇلىن جوقتاۋ
- 152 ..... ەكى بالانى جوقتاۋ
- 156 ... كۈنكەي سىدىقاي قىزىنىڭ جوقتاۋلارى مەن كورسى

باتالار

- 163 ..... مۇستاپا نۇرعازى ۇلىنىڭ باتالارى
- 168 ..... قاھىرانىڭ باتاسى
- 168 ..... ساعىدوللاننىڭ باتاسى
- 170 ..... ۶ابدىراحتىڭ باتاسى
- 173 ..... قۇدالىققا باتا
- 174 ..... جاس وتاۋغا باتا
- 175 ..... نەمەرەگە باتا
- 176 ..... توپتىق تويغا باتا

- 178 ..... قىزعا باتا
- 178 ..... تۇرلى مازمۇنداعى باتالار
- 181 ..... اقساي اۋداننىڭ ەلۋ جىلدىق تورقالى توينا باتا

ازىل-قالجىڭدار

- 185 ..... شىل اۋلاۋ
- 187 ..... قاسقىر اتۋ
- 189 ..... تورت مىقتى
- 199 ..... توقىم تارتقان توعىز ات
- 203 ..... ۇستالىق
- 206 ..... جۇمىرتقا نىزدەۋ
- 210 ..... ابىشتىڭ ارىزى
- 211 ..... قىلۋعا بەرگەن باتا
- 212 ..... قوشقار نىزدەۋ

قازاقتىڭ سالت داستۇرلەرى

- 219 ..... جەتىگە تىنسىپەۋ
- 219 ..... كوز سانالى قىرىق بىرگە جۇعىسپاۋ
- 221 ..... ون ەكىدەن ايرىلماۋ

كۈل دە ويلان

- 223 ..... يۇمۇرلار
233 ..... ماقال-ماتەلدەر ، قاناتتى سوزدەر ، تامسىلدەر

قاريا لار-داريا لار

- 248 ..... جىگت جايدارى
249 ..... انام-اي
251 ..... جاستارعا ايتار اقل
281 ..... قامزا قۇندا قباي ۇلىنىڭ شەشەندىكتەرى
281 ..... سىقپا تورى
283 ..... ءسماۋىل قاراعىم
285 ..... دالەلحاننىڭ قۇداسى
286 ..... قاماڭنىڭ نايمان قىزبەن ايتىسى
287 ..... ەكى مۇسا

«سارقىراماعا» ارناۋ

قوشىم قوپاق ۇلى

(اقساي قازاق اۆتونوميالى اۆدانىنىڭ اكىمى)

جالعاسقان تارىخ كەنى جىراقتاردان ،
حالىقىزىز قازاق دەگەن جىر اقتارغان .
بابامنىڭ قازىناسى قاز-قاز تۇرسا ،
قۇانام نۇر تامعانداي شۇاق تاڭنان .

ادەببەت— ۇلتىمىزدىڭ قازىناسى ،
ساقىتالغان تارىختىڭ كەڭ ارناسى .
اتا مۇرا ، اتا سالت ، شەجىرەلەر
قازاقتىڭ ۇمىرىنىڭ جارىم اسى .

جىر بۇلاق—التىن بۇلاق سارقىلماسىن ،
جۇلدىز بوپ اسپانمىدا جارقىراسىن .
جالعاسقان شۇلەن تاۋدا جىردىڭ كوزى ،
وزەندەي تاۋدان تۇسكەن سارقىراسىن !

2005-جىل قاراشا

گانسو اقساي قازاق اۆتونوميالى اۋدانىنىڭ جالپى جاعداينان شولۇ

(كېرىسپە)

گانسو ولكەسى اقساي قازاق اۆتونوميالى اۋدانى 1954-جىلى 27-ساۋىر كۈنى جۇڭخۇا خالىق رەسپۇبلىكاسى مەملەكەتتىك كە-ئەستىڭ بەكىتىمىنە ساي "اقساي قازاق اۆتونوميالى رايونى (اۋدان دارەجەلى)" بولپ قۇرىلىپ ، 1956-جىلى مەملەكەتتىك نەگىز-گى زاڭ بەلگىلەمەسى بويىنشا "اقساي قازاق اۆتونوميالى اۋدانى" دەپ وزگەرتىلگەن . قازىر ، مۇندا بەس اۋىل ، ۶بىر قالاشىق بو-لىپ ، 9 مىڭ 800 جان سانى بار ، قازاق ۇلتى % 30 نى ۇستاي-دى .

اقساي قازاق اۆتونوميالى اۋدانى (تومەندە اقساي اۋدانى دەپ قىسقارتىلىپ النادى) ، چىڭخاي ، شىزاڭ ۇستىرتىنىڭ سول-تۈستىك شەتى ، گانسۇ باتىس كاريدورىنىڭ باتىسنا ورنالاسىپ ، شىعىسى سۈيى موڭغۇل اۆتونوميالى اۋدانىمەن بىرگەلىسىپ ، سول-تۈستىگى اتى الەمگە "مىڭ بۇت ۇڭگىر" اتىمەن ايگىلەنگەن دۇنجا-ۋاڭ قالاسىمەن جالغاسسا ، باتىسى شىنجاڭنىڭ شاقىلىق اۋدانى-مەن ۇشتاسىپ ، ۇڭتۈستىگى چىڭخاي ولكەسىنىڭ حايشى وبلىسى-مەن شەكارالاسىپ جاتادى . بۇل جەر ۇش ولكە-رايوننىڭ شەكارا-لاسقان ۇيىلىسى بولپ ، شىعىس بويلىقتىڭ $97^{\circ}07' \sim 92^{\circ}14'$ مەن سولتۈستىكتىك ەندىكتىڭ $39^{\circ}52' \sim 37^{\circ}08'$ ارالىعى بولادى .

اۋداننىڭ جالپى جەر كۆلەمى 31 مىڭ شارشى كىلومەتر .
 شىعىس-باتىس ارا قاشقىقى 500 كىلومەتر ، تەرىستىك-تۈستىك
 ارا قاشقىقى 123 كىلومەتر شالغاي جاتادى . شىعىس-وڭتۈستىك
 جەر دەڭگەيى ۋىستىرت ، باتىس سولتۇستىكى ويپات كەلەدى . وسى
 ۋىستىرت مەكەندە شۈلەنتاۋ ، التىنتاۋ ، كوكتىماق ، تۇرعىن ، سار-
 لىق تاۋى قاتارلى ۇلىلى-كىشىلى تاۋ سىلەمدەرى ۋىستىرت-بىرىنە ۇلا-
 سىپ ، قىسى-جازى باستارىنان اق بوركى تۈسپەي ، ۇلى شىعىستان
 باتىسقا جارىسا جالغاسىپ ، ساي-سالالارىندا ۇلكەن-كىشى ەكى قال-
 مىن وزەنى مەن اقساي ، قانامبار ، لىۋچىڭزى ، جىڭغىلىدى ، كوكتى-
 تاستاق قاتارلى وزەنشەلەر جازىققا قاراي تالاسا سارقىراپ جاتادى
 دا ، سايلاردىڭ كۆبى بۇلاق-باستاۋسىز بولمايدى . التىنتاۋدىڭ
 ۇشار باسى ايمەن امانداسقاندای ايمەندى كوزگە تۈسىپ ، تەڭىز
 دەڭگەيىنەن 5914 مەتر بىيىك كەلەدى . بارىنەن ماقتانىش ەتەرلە-
 ڭى ، جونان تۈسكەن ەكى قالتىن وزەنى قايسى ساھاراسىندا
 كۆلەمدى ۋىستىرت سارعالىن قالپىتاستىرىپ ، وندا شىلىك ، جا-
 رىمپىل ، قۇيسۇ ، تىشكەسۇ قاتارلى ۋىستىرت وزەندەر سارعالدى
 سۇمەن جاساندىرىپ ، لىپس جىل اپات بولسا ۋىستىرت بەرمەيتىن
 سازدى جاساڭ قىسى-جازى جايقالىپ تۇرادى . داڭجىڭشان كەزەڭدە-
 نە شىعا قالعاندا ، كوزىڭىزگە وتتاي باسىلىپ ، ايناداي جاقىراپ
 تۇراتىن قوس كولى وسى وزەندەردەن قۇرالعان ۇلكەن-كىشىلى
 ايناكول دەپ اتالادى . بۇل جەر اتاقتى سايدام ويپاتىنىڭ ەڭ سول-
 تۈستىك بولەڭى . وسى ۇلى تاۋدىڭ ساي-سالالارى مەن بوكتەرىندە-
 دە ، قايسىدەي ويپاتتارىندا ، ۇلانقاير وىلى جازىقتارىندا تۇرلى
 جۇسان ، مايىۋتا ، تەرىسكەن ، سەكسەۋىل ، دۇزگەن ، شىرعان ،
 قاتۇ ، قارابالاق ، تارلاۋ ، اقچىق ، شىقىق ، ۋىدايىق ، كوكىيا ،
 تاۋ جۇڭشىقاسى ، جۇا ، سارىمىساق قاتارلى 250 تۇرلەدەن استام
 كۆپ جىلدىق وسىمدىكتەر جاپپاي قاپتاپ وسەدى . بۇل-بۇل ما ،

قارلى تاۋلاردىڭ باسنان ەلىمىزدەگى ەڭ ساپالى قارعالداقتى (قو-
جاشوپ دەپ تە اتالادى) قايتاپ الۇعا بولادى دەسەك ، قالىتىننىڭ
جاپلاۋلارى ساراعاشقا تولعان . ال بوكتەرى مەن ويىندا ادراساپان ،
جەرقازىق ، قىزىلميا ، قىزىلشا ، ساڭىراۋقۇلاق ، كەمپىرشاش ،
سۇڭغىلا قاتارلى دارىلىك شوپتەردى جان قىناماي جىپ الۇڭىرعا
بولادى .

وسى ۇلى تاۋ قۇت مەكەننىڭ قويىن-قونىشى تولعان اسىل
دەسەك ارتىق سويلەپ ، اسرا سىلتەگەندىك بولمايدى . اۋەلى جوعا-
رىدا ايتقانداي ، كەڭ بايتاق دالا ، مول سۇمەن شوبىنە قاراي وسكەن
باعالى ال-قۇستارىنان جونتالارنا ساي ايۋى ، اق يەك بۇعى ،
قورالى قوداس ، ۇكى ، ۇكى بالاق ۇلار ، تارعاق ، ارعار-قۇلجا ،
كوك ەشكى قاتارلى تاۋ اڭدارى تەرەڭ شاتقال ، جارتاستى باستاۋلار
مەن جاساڭدى جاپلاۋلاردىڭ ەسان-سالاۋاتىن اسرسا ، قورا-قورا
شكىن قۇلان ، قارقۇيرىق ، ۇستىرت بوكنى قوڭىر ادرا جۇسان-
دى دالالاردا قويىمەن بىرگە ۇرىپ ، كوز جاۋىن الادى . ال قۇمدى
ەشول دالالاردا تۇپە مەن تۇپەكىمىكتىڭ تابىندارىن ايرىپ الۇڭىز
مۇمكىن ەمەس . قايران قالارلىعى ، وسى ۇڭىردىڭ كەز-كەلگەن
جەرلەرىندە ەلبىس ، سىلەۋسىن ، قاسقىر ، تۇلكى ، شۇبەبەر تەك-
تەس جىرتقىشتار ۇز نەسبەسىن ەنشىلەپ جورتىپ جۇرسە ، اق-
يىق قىران ، كەزقۇيرىق ، قارشىعا ، سۇڭقار قاتارلى اسپان اۋلىيە-
لەرىنىڭ بىيىكتەن وقشا زىمىراپ ولجاغا تۇسكەننە تاڭداي قاقپاي
قالمايسىز . ەندى ەبىر جاعىندا اقباس قۇماي ، تازقارا ، قارا قۇز-
عىندار جان قىناماي مۇشە بايلانىپ توياتتاپ تومپىيىپ وتىرعانىن
كورەسىز . سوندا ۇلكەندەردىڭ ”بۇل دۇنيەنى يەمىز تەڭ جاراتقان“
دەگەن اتالى ەسوزى ەرىكسىز ەسىڭىزگە تۇسەدى . ايتپاقشى ، ەگىز
ايناكول مەن قوس التىن وزەنىندەگى اققۇ ، تىرنا ، قاز قاتارلى
قاسيەتتى قۇستاردىڭ قىقۇلاغان ، تىراۋلاغان ەانى ۇز الدىندا ەبىر

سان پاتشانىڭ باسنى قاتىرغان ھۇندار مەكەندەپ تۇردى . جاڭا
 ھرانىڭ 111-جىلدارى باتىس خان پاتشالىعى حىشى كارىدورى ،
 دۇنخۇاڭ قاتارلى 4 بەكتىك قۇردى . سودان تاڭ ، سۇڭ ، يۋان
 داۋىرىندە بۇل دەڭگەيدە زاڭزۇ ، بايرىغى ۋىيغۇر ، كۈنە تۈرىك
 قاتارلى ۇلتتار مەن ۇلىستار قونىستاندى . مىڭ پاتشالىعى خۇڭ-ۋ
 4-جىلى ، ياعنى ، جاڭا ھرانىڭ 1371-جىلى سەرتىن (قايزىز) تىد
 نىستاندىرۇ كۈلەمىنە اللىنىپ باسقارىلدى . مىڭ پاتشالىغىنىڭ سو-
 ڭى مەن چىڭ پاتشالىغىنىڭ باس كەزىنەن باستاپ ، موڭغۇلدىڭ
 كوشى خان سول قانات ويراتتارنىڭ جايلىمى بولپ ، چىڭخاي
 ولكەسىنە قاراستى بولدى . 1704-جىلى كاڭشى پاتشالىغى تۈسىد-
 دا ، پاتشالىق بۇل جەردى (قايزىدى) موڭغۇلدىڭ دوربەت تايپاسىد-
 نىڭ اقسۇيەگى بۇجى لاماعا تارتۇ ەتىپ ، سونىڭ جايلىمى بولدى .
 1760-جىلى چىيانلۇڭ پاتشا شىاجوۋ بەكتىگىن دۇنخۇاڭ اۋدانى دەپ
 وزەگەرتىپ ، قايزى قاتارلى اۋماقتى دۇنخۇاڭ اۋدانىنا قاراستى
 ەتىپ ، چىڭخايدىڭ سولتۇستىگىندەگى سول قانات وڭ تۇىنا قاراس-
 تى سەرتىن تايپاسىنداى موڭغۇلداردىڭ قونىسى ەتىپ بەلگىلەدى .
 18-عاسىردىڭ سوڭى جارىمىنان باستاپ ، بۇل ۇلان-قايزىر قۇت
 مەكەنگە تىنىشتىق ورناپ ، موڭغۇل ، زاڭزۇ قاتارلى ۇلتتار قو-
 نىستانىپ ءجۇردى . 1935-جىلدىن باستاپ ، وسىناۋ ۇلار ۇشغان
 ۇلى شۇلەنتاۋ مەن التىنتاۋدىڭ ءدام-تۈزى تارتىپ ، قازاق ەلىنىڭ
 برگەسى قايتا ءتىپ ، كىندىك قانى قايتا تاما باستادى . 1953-جىد-
 لى ناۋرىزدا جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىياسى ورتالىغىنىڭ باتىس-
 تەرىستىك بىۋروسى ، باتىس تەرىستىك اكىمشىلىك كومىتەتى لاند-
 جوۋدا ”گانسۇ-چىڭخاي-شىنجياڭ ءۇش ولكە شەكاراسىنداى ءار
 ۇلت ەل باستارىن دوستاستىرۇ ، ۇلتتاردى نىتتماقتاستىرۇ جىيد-
 نىن” شاقىرىپ ، سان عاسىردان بەرگى ۇلتتاردىڭ جەردى ءتۈيىن
 ەتكەن ، ءوزارا مۇددە قاقتىعىسىنداى سان قىلى زامان اقىر ،

قىرىن-سۈرگىن بولغان قىرى قىباقتىقى باسغىدەتپ ، ۋىزارا كەشىرىم سۈراسىپ ، كەڭشىلىك جاساسىپ ، تومەنگىسىن سەلگە ، وردەگىسىن ەلگە جىبەرىپ ، جارتى عاسىر قاشقىن-بوسقىن بو-لىپ ، ۋىمىردىڭ قاسىرەتىن ابدەن تارتقان ، شىعىسقا اۋعان قازاق حالقىنىڭ وسىندا قونىستانۇبىن ايقىنداپ بەردى . وسى جىمىنىڭ قارىرىنا ساي ، كوپ جىل تەكسەرىپ انىقتاۋدان كەيىن 2001-جىلى مەملەكەتتىك كەڭەس حۇجات ۋىسۈرىپ ، شۈلەنتاۋدىڭ ەڭ باتىس سىلەمدەرى مەن التىنتاۋدىڭ ەڭ شىعىس سىلەمنىڭ قالىتىن ، قايزى شىنىدەگى كۈنگەي ، تەرىسكەيىن اقساي اۋدانىنىڭ زاڭدى اكىمشىلىك تەرىپتورىيا يەلىگىنە بەلىگىلەپ بەرىپ ، سان عاسىر جالغاسقان جەر تالاسى وسىمەن تامام بولىپ ، ەل كوڭلى ورنىق-تى .

وسى ۇلار ۇشقان ۇلى تاۋدىڭ قاسىيەتتى توپىراعى بايىرىعى يەلەرىن قالاي تاپتى دەيتىن شىعارسىز ؟

وتكەن عاسىردىڭ 30-جىلدارىنىڭ الدى-ارتىندا باستالغان شىعىس ۋىتاڭىر تاۋىنىڭ كۈنگەي-تەرىسكەيىندەگى ۇيعۇر ، قازاق ، دۇڭگەن قاتارلى ۇلتتاردىڭ سول كەزدەگى شىنجياڭ ۇكىمەتىنىڭ بىلەپ توسىتەۋشىلەرى جىن شۇرىن ، شىڭ شىسايغا قارىسى كوتەرىلىستەرى ۇزاققا سوزىلىپ ، ەلدىڭ تىنىشىن الدى . وسىنداى كۈرى-دەلى ساياسى جاعدايدا ، قانقۇيلى شىڭ شىساي 1933-جىلى ”12-اڭ-اڭ-رەل وقىعاسىن“ تۋدىرىپ ، شىنجياڭ اكىمشىلىك ، اسكەرى پىراۋا-سىن جالغىز ۋىزى شەڭگەلدەدى دە ، ەل ۋىشىن تىنىشتاندىرۋدى جەلەۋ ەتپ ، وزىنە قارىسى ۇلتتار مەن ساياسى توپتاردىڭ اتقا مىنەرلەرىن اياۋسىز جانىشتاۋعا كىرىستى . بۇنىمەن قاتار باجى اۋىرلاپ ، اسكەر الۋ ، مىلتىق جىۋ دەيتىن اۋەندەر كۈشەيە ۋىستى . وسىنداى ەل باسىنا كۈن تۇعان اۋىر جاعدايدا ، ۋىشوپ قۇپ ، سۇزدەپ ، تاۋ ساغالاپ مالدارشىلىقىپەن جان باعاتىن قازاق حالقىنىڭ

بىر بولمى اتا مەكەنن تاستاپ ، شەخسقا اۋدى . مەنە وسىندا
جاعدايدا ، 1935-جىلدىن 1939-جىلغا دەيىن باركول ، قۇمىل
دەڭگەيىندەگى قازاق ەلباسلارنىن تاسبىكە—ادۇباي ، ەلسەن .
جادىك—اتشباي ، سابىباي ، بازارقۇل —زايب ، نايمان
قۇساين ، يتەلى—سۇلتانشارىپ ، ۋاق —ايەمبەت ، مولقى
سالاقىتتان ، شاقاباي—نۇرعالي ، مۇقادىل ، قاراقاس —زيادان ،
سارباس—ەبلىقاير ، سىبان ، ەسداۋلەت—تۇغەشباي قاتارلىلار
ىلگەرىندى-كەيىندى تورت توپقا بولىنىپ ، 3500 گە جۇىق ءنۇ-
تن ، 22 مىڭغا جۇىق ادامدى (كەيبىر ماتەريالدار مەن ۇلكەندەر-
دىك ايتۋىنشا 7 مىڭ ءتۈتىن 30 مىڭ جان سانى دەلىندەدى ،)
باستاپ چىڭحاي ، گانسۇ ۇلكەلەرىنىڭ شۇلەنتاۋ ، التىنتاۋ سىلەم-
دەرى مەن سايدام وپپاتى ، كوككول توغرىەگىنەن حۇاڭخىنىڭ
باتىس باسقى اعارىنا دەيىنگى ۇلاقاير تاۋلى رايوندارعا ەتەك جا-
ىپ ، مۇندا جاساپ جاتقان زاڭزۇ ، موغۇل ، سارۇيعىر ، دۇڭ-
گەن ، حانزۇ قاتارلى بايىرى تۇرعىندار مەن ارالاس قونىستاندى .
ما بۇفاڭك باس بولعان جەرلىك كەرتارتپا ۇكىمەت المان-سالقىتى
كوبەيتۋمەن قاتار ، ۇلتتار اراسىنا بىرتكى سالىپ ، مىلتىق جىيىپ ،
ەلدى جانىشتاۋعا كىرىستى . وسىندا جاعدايدا ، 1939-جىلدى
سوڭعى جارىمىندا تاسبىكە ەلسەن ، بازارقۇل زايب قاتارلى
ەلباسلارى 1500گە جۇىق ءتۈتىن ، 7500 گە جۇىق ادامدى باس-
تاپ ، باتىس شىزاڭك شەكاراسى ارقىلى پاكىستان ، ۇندىستانعا
ءوتىپ ، وتان توپىراعىنان قول ءۇزىپ كەتتى . قالعاندارى جوعاردى-
دا ايتىلغان كۆلەمدە 13 جىل جاۋشىلىقتىڭ قىرعىن-سۇرگىن
تاۋقىمەتىن تارتىپ قىرىلىپ-جويىلىپ ، سەرگەلدەڭ كۇن كە-
شىپ ، 1947- ، 1948-جىلدارى ار رۇدان جىينى 7058 ادام
باركول ، اراتۇرىك ، قۇمىل اۋداندارىنا قايتا كوشىپ باردى .
1949-شىلدەدە ءتايىجنۇر ، گاستە وتىرعان قۇساين ءتايىجى ، كابەن